

MỐI NGUY VÀ CÁC GIẢI PHÁP PHÒNG NGỪA TAI NẠN LAO ĐỘNG TẠI CÁC LÀNG NGHỀ GỖ

TRƯƠNG THỊ LY*

Ngày nhận: 11/03/2022

Ngày phản biện: 29/04/2022

Ngày duyệt đăng: 18/05/2022

Tóm tắt: Phát triển sản xuất gỗ góp phần tích cực đối với việc phát triển kinh tế, xã hội trong giai đoạn hiện nay. Cũng như các ngành nghề khác, nghề mộc mang lại thu nhập cao tại chỗ cho người dân địa phương nhưng kéo theo rất nhiều những nguy cơ rủi ro về tai nạn lao động. Các nguy cơ chủ yếu gây ra tai nạn lao động tại làng nghề gỗ rất đa dạng, như tiếp xúc với máy, thiết bị có nhiều yếu tố nguy hiểm; Bụi gỗ, gây nguy cơ ô nhiễm môi trường và cháy nổ; Nhà xưởng nhỏ hẹp, dễ trơn trượt và vấp ngã; Mối nguy từ rơi, đổ, sập; và mối nguy từ tiếng ồn. Bài viết này phân tích thực trạng các nguy cơ và nguyên nhân dẫn tới tai nạn lao động tại làng nghề gỗ, trên cơ sở đó đưa ra các giải pháp, khuyến nghị nhằm thúc đẩy các hoạt động về an toàn, vệ sinh lao động tại làng nghề gỗ.

Từ khóa: tai nạn lao động, phòng ngừa tai nạn lao động, làng nghề gỗ.

HAZARDS AND SOLUTIONS TO PREVENT OCCUPATIONAL ACCIDENTS IN WOOD CRAFT VILLAGES

Abstract: Wood production development positively contributes to socio-economic development in the current period. Like other traditional professions, carpentry brings high income for local people but involves many risks of occupational accidents. The main risks causing occupational accidents in wood craft villages are very diverse, such as contact with machines and equipment with many dangerous factors; wood dust, causing the risk of environmental pollution and explosion; workplace is small and narrow, easy to slip and trip; hazards from falling, falling, collapsing and noise hazards. This article focused on analysis and evaluation to clarify the situation of occupational accidents in wood craft village, from which solutions to promote occupational safety and sanitation activities in craft villages.

Keywords: work accident, prevent occupational accidents, wood craft village.

1. Đặt vấn đề

Tại Việt Nam, đồ gỗ mỹ nghệ là một trong những mặt hàng truyền thống đặc biệt phản ánh nền văn hoá lâu đời của dân tộc và được đánh giá là một trong số ít các ngành hội nhập thành công với kim ngạch xuất khẩu tăng nhanh, tạo dựng được vị trí trong xuất khẩu đồ gỗ toàn cầu [1]. Để tạo nên thành công này, các làng nghề sản xuất gỗ đóng một vai trò quan trọng. Tuy nhiên, cùng với sự phát triển, các làng nghề gỗ cũng đang phải đối mặt với các vấn đề về an toàn lao động và nguy cơ tai nạn lao động có thể xảy ra bất cứ lúc nào. Các hoạt động được thực hiện trong xưởng gỗ đặc biệt là các xưởng gỗ tại các làng nghề rất đa dạng và đều ẩn chứa nhiều nguy cơ có thể dẫn tới những chấn thương, bệnh tật nghiêm trọng thậm chí có thể gây tử vong nhưng lại ít nhận được sự quan tâm, chú ý của người lao động cũng như chính quyền địa phương. Trong bài viết này, tác giả chỉ ra một số những mối nguy tại xưởng

sản xuất gỗ của các làng nghề. Từ đó, tác giả đưa ra một số những đề xuất giải pháp nhằm phòng ngừa tai nạn lao động tại các làng nghề gỗ.

2. Các mối nguy tại xưởng sản xuất gỗ trong các làng nghề

Tiếp xúc với máy, thiết bị có nhiều yếu tố nguy hiểm

Cùng với quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa, tại các làng nghề gỗ hiện nay máy móc đã được đưa vào sản xuất như máy ráp, bào cuốn, máy xẻ, máy vanh dọc, máy cưa đĩa để bàn,... Việc trang bị máy móc là yêu cầu tất yếu giúp nâng cao năng suất lao động, giảm bớt công lao động và giảm giá thành sản phẩm [3]. Tuy nhiên, bên cạnh những lợi ích mang lại, máy móc cũng gây ra hầu hết các tai nạn lao động trong xưởng gỗ. Khi máy móc không được che chắn cẩn thận, người lao động có thể

* Trường Đại học Công Đoàn

chạm phải những bộ phận nguy hiểm và bị chấn thương nghiêm trọng, đôi khi dẫn tới mất ngón tay hoặc chi trên. Ví dụ như đối với máy cắt hai lưỡi là loại máy thường xuyên được sử dụng trong sản xuất đồ gỗ, trong vòng một phút máy này có thể tạo ra 10.000 chuyển động cắt, do đó nếu tay tiếp xúc với lưỡi cắt thì trong vòng 1/10 giây, ngón tay sẽ bị chém 16 lần [4].

Với quy mô sản xuất nhỏ mang tính chất hộ gia đình là chủ yếu nên mặc dù máy móc đã được đưa vào sản xuất nhưng nhìn chung công nghệ chế biến gỗ tại các làng nghề, đặc biệt trong hộ gia đình còn lạc hậu, sử dụng công nghệ, thiết bị máy móc đơn giản. Nghiên cứu của Tô Xuân Phúc và cộng sự (2018) cho thấy, 87% trong tổng số máy móc sử dụng tại làng nghề gỗ yếu mua tại Việt Nam hoặc có xuất xứ từ Trung Quốc, với mức giá rẻ dẫn đến thiếu an toàn, thiếu hướng dẫn kỹ thuật. Để hạn chế chi phí, nhiều cơ sở sản xuất tại làng nghề không đầu tư, mua sắm máy, thiết bị mới, hiện đại mà mua máy, thiết bị phương tiện cũ, sử dụng lâu năm, hoặc mua máy phương tiện tự chế, tiềm ẩn nhiều nguy cơ mất an toàn khi đưa vào sử dụng [3].

Bên cạnh đó, trình độ của người lao động tại các làng nghề không cao, chủ yếu là lao động phổ thông. Việc học nghề hay sử dụng máy móc chủ yếu theo hình thức kinh nghiệm, cha truyền con nối và học hỏi lẫn nhau chứ không được đào tạo bài bản qua trường lớp. Quá trình sử dụng máy thường khai thác vượt quá công suất trong khi việc kiểm tra, sửa chữa, bảo dưỡng định kỳ chưa được quan tâm thực hiện dẫn đến máy móc, thiết bị có thể gặp sự cố bất thường dẫn đến tai nạn lao động.

Bụi gỗ, gây nguy cơ ô nhiễm môi trường và cháy nổ

Trong các công đoạn sản xuất gỗ, việc vận hành máy móc thường tạo ra rất nhiều bụi gỗ. Bụi gỗ được phát sinh ở hầu hết các công đoạn như cưa, xẻ, khoan, phay, vanh lộng, bào, chà nhám,... Tại những xưởng sản xuất, hình ảnh quen thuộc là bụi gỗ bám trắng các cánh cửa, lối ra vào cùng các vật dụng để gần đó. Những lúc người thợ làm việc, bụi gỗ bay tứ tung, phủ ra môi trường xung quanh [5]. Trong khi đó, các xưởng sản xuất tại làng nghề thường mang quy mô hộ gia đình nên không có điều kiện lắp đặt hệ thống xử bụi hoặc chủ yếu dùng các biện pháp thô sơ, tạm thời. Bụi từ quá trình sản xuất, chế biến

bay vào không trung, là nguyên nhân gây ra ô nhiễm bụi tại các làng nghề gỗ. Các loại bụi gỗ rất độc hại, có thể gây nguy hiểm cho phổi, là nguyên nhân gây ra bệnh hen phế quản, bệnh viêm da và ung thư. Bên cạnh đó, bụi gỗ rất dễ cháy nên có thể gây ra hỏa hoạn hoặc nổ. Bụi gỗ có thể gây trơn trượt trên sàn nhà gây ra tai nạn lao động [4].

Ngoài ra, quá trình sản xuất gỗ cũng tạo nên nhiều mối nguy từ mảnh bắn như các mảnh dụng cụ, vật liệu gia công văng bắn ra như các dụng cụ cắt kim loại cắt gỗ, dụng cụ mài đánh bóng gỗ, đá mài, mùn cưa, dăm gỗ khi băm, các thanh gỗ, đầu gỗ, phôi gỗ khi gia công văng ra gây tai nạn.

Nhà xưởng nhỏ hẹp, dễ trơn trượt và vấp ngã

Cũng như các làng nghề khác, tại các làng nghề gỗ, hầu hết các cơ sở sản xuất gắn liền với các hộ gia đình. Các hộ sản xuất này thường không có khu sản xuất riêng rẽ mà nằm trong khu dân cư với không gian sản xuất pha trộn không gian sinh hoạt hàng ngày. Các cơ sở sản xuất gỗ tại các làng nghề thường được tận dụng bằng chính không gian sân, vườn ngay tại gia đình thậm chí nhiều hộ còn sử dụng nhà của mình trực tiếp làm nơi sản xuất nên diện tích sản xuất rất hạn chế [3].

Do diện tích nhà xưởng nhỏ, hẹp nên các cơ sở sản xuất thường bố trí nguyên vật liệu, máy móc sản xuất xen lẫn nhau nên dễ dẫn đến trơn trượt và vấp ngã. Nguyên nhân phổ biến dẫn tới những tai nạn này là do vấp phải dây cáp, công cụ máy móc, mẫu gỗ thừa, bụi gỗ, rác, chất lỏng, sập, chất đánh bóng hoặc mặt sàn trơn, không bằng phẳng hoặc bị hư hại. Khi bị trượt hoặc vấp ngã, thông thường người lao động sẽ không làm chủ được những gì sẽ tiếp diễn. Nếu bị ngã, người lao động có nguy cơ tiếp xúc với các máy móc không được che chắn kỹ càng, dẫn đến chấn thương nghiêm trọng. Ngay cả khi không tiếp xúc với các bộ phận nguy hiểm của máy, thì việc trượt và vấp ngã cũng có thể gây ra những chấn thương nặng [4].

Mối nguy từ rơi, đổ, sập

Với đặc trưng của nguyên vật liệu và sản phẩm trong sản xuất gỗ là rất nặng nên một trong những mối nguy mà người lao động tại các làng nghề có thể gặp phải chính là mối nguy từ rơi, đổ, sập. Do nhà xưởng sản xuất nhỏ hẹp nguyên vật liệu và sản phẩm do người dân làm ra thường không được quy hoạch chỗ để, mà thường để ở bất cứ nơi nào có thể

như ngay tại sàn thao tác, làm việc. Trong xưởng sản xuất, các hộ gia đình thường không có các xe vận chuyển mà vận chuyển bằng công cụ thô sơ và sử dụng sức người là chính, vì thế người lao động đối diện với nguy cơ bị ngã rơi vào người. Ngoài ra, với không gian làm việc bừa bộn và dễ bị trượt ngã cũng khiến người lao động đối diện với việc bị ngã nguyên liệu hoặc sản phẩm gỗ sau khi thành phẩm rơi đổ vào người [4].

Mối nguy từ tiếng ồn

Các máy móc chế biến gỗ sản sinh ra một lượng lớn tiếng ồn. Nếu tiếp xúc với tiếng ồn trong thời gian ngắn có thể dẫn tới giảm thính lực tạm thời, còn nếu tiếp xúc lâu hơn có thể dẫn tới tình trạng tổn hại thính lực vĩnh viễn. Tuy nhiên có một vấn đề đó là có thể bạn không chú ý rằng thính lực của mình đang ngày càng suy giảm, bởi lẽ giảm thính lực thực chất là một quá trình diễn ra dần dần. Tình trạng mất thính lực có thể xảy ra khi bạn phơi nhiễm với mức độ tiếng ồn trung bình trên 80 decibels trong 1 ngày làm việc 8 giờ, và chắc chắn sẽ xảy ra khi người lao động phơi nhiễm với tiếng ồn trên 85 decibels trong 1 ngày làm việc 8 giờ. Nếu người lao động không thể nghe được cuộc nói chuyện bình thường của mọi người trong khoảng cách 2m, thì chắc chắn rằng người lao động đã tiếp xúc với mức độ tiếng ồn cao dẫn tới tổn hại thính lực, do đó người lao động cần phải có hành động ngay để giảm thiểu các nguy cơ về sức khỏe do tiếng ồn gây ra [4].

Một số nguyên nhân dẫn đến tình trạng tai nạn lao động nghề gỗ

Các làng nghề gỗ hiện nay có quy mô sản xuất nhỏ, chủ yếu là hình thức hộ gia đình nên các hoạt động sản xuất chủ yếu mang tính chất tự phát chứ không có quy trình, biện pháp làm việc an toàn. Khác với ngành công nghiệp chế biến gỗ xuất khẩu có sử dụng công nghệ hiện đại, tại nơi đây người dân chủ yếu sử dụng công nghệ thô sơ, phần lớn máy, thiết bị trong làng không có tài liệu kỹ thuật để hướng dẫn, vận hành an toàn. Do đó, nguy cơ máy, thiết bị gây ra các vụ tai nạn lao động là rất lớn. Trong những nguyên nhân của các vụ tai nạn lao động tại làng nghề gỗ cần phải nhắc đến chính là liên quan đến sự thiếu nhận thức và hiểu biết của người lao động nơi đây về an toàn, vệ sinh lao động. Tại làng nghề gỗ, hầu hết lao động làm việc bằng thói quen “3 không” là không được tập huấn, hướng dẫn về an toàn vệ

sinh lao động; không có giao kết hợp đồng lao động với chủ cơ sở và không được khám sức khỏe định kỳ.

Nguyên nhân khác nữa cũng phải kể đến đó là tính chất nguy hiểm của các máy, thiết bị được sử dụng trong làng nghề mộc. Các loại tai nạn lao động của nghề gỗ thường do làm việc với máy móc nguy hiểm như máy bào gỗ, máy cưa đĩa để bàn và máy phay đứng. Nếu các loại máy này không được che chắn cẩn thận, người lao động thường xuyên phải tiếp xúc với máy móc không được che chắn cẩn thận, có thể chạm phải những bộ phận nguy hiểm và bị chấn thương nghiêm trọng, đôi khi dẫn tới mất ngón tay hoặc chi trên.

Không sử dụng, sử dụng không thường xuyên hoặc không đúng cách các phương tiện bảo vệ cá nhân của người lao động cũng là nguyên nhân đáng trọng số lớn đối với tần suất xảy ra cũng như mức độ nghiêm trọng của các tai nạn lao động. Tại làng nghề gỗ, phần lớn người lao động chưa sử dụng các phương tiện bảo vệ cá nhân trong quá trình tham gia sản xuất. Thiết bị bảo hộ lao động duy nhất được người lao động sử dụng thường xuyên chỉ là khẩu trang thông thường, tuy nhiên nhiều lúc người lao động sử dụng không đúng cách.

3. Một số giải pháp phòng ngừa tai nạn lao động tại làng nghề gỗ

Có thể thấy, người lao động tại các làng nghề gỗ phải đối diện với rất nhiều mối nguy trong quá trình sản xuất. Chính vì thế, để đảm bảo an toàn cho người lao động, tại các làng nghề gỗ cần phải áp dụng một số các giải pháp phòng ngừa tai nạn lao động như:

Một là, tăng cường trang bị máy móc mới, hiện đại, an toàn. Trước những lợi ích to lớn, máy móc sẽ ngày càng được đưa vào sử dụng trong quá trình sản xuất tại các làng nghề gỗ. Để hạn chế tình trạng tai nạn lao động do máy móc gây ra, tại các làng nghề gỗ cần thay thế việc mua máy giá rẻ, máy móc cũ, sử dụng lâu năm, thiếu hoặc hướng dẫn kỹ thuật không đầy đủ, máy móc và phương tiện tự chế, không rõ xuất xứ,... tiềm ẩn nhiều nguy cơ tai nạn lao động bằng việc tăng cường trang bị máy móc mới, hiện đại, thiết bị có bộ phận che chắn bảo vệ xung quanh các bộ phận chuyển động, có hướng dẫn đầy đủ,... và đảm bảo an toàn, mua máy móc, thiết bị sau khi đã kiểm tra các điều kiện an toàn.

Hai là, sử dụng máy, thiết bị đúng kỹ thuật. Trong quá trình sản xuất, máy móc cần phải được sử dụng

đúng chức năng, công suất, được quan tâm kiểm tra, sửa chữa, bảo dưỡng định kỳ nhằm hạn chế các sự cố bất thường dẫn đến tai nạn cho người lao động.

Ba là, che chắn an toàn đối với các bộ phận chuyển động. Để phòng ngừa tai nạn khi tiếp xúc với bộ phận cắt, các máy móc cần có bộ phận che chắn và bảo vệ chắc chắn cho các phần nguy hiểm như phần lưỡi cưa. Các bộ phận che chắn phải dễ dàng điều chỉnh để có thể điều chỉnh sát tối đa với phần gỗ đang thao tác nhằm giảm thiểu việc tiếp xúc với bộ phận cắt và loại trừ khả năng chạm phải lưỡi cắt.

Bốn là, thường xuyên vệ sinh sạch sẽ, sắp xếp gọn gàng nơi làm việc. Do đặc thù của sản xuất gỗ, việc tạo ra bụi gỗ là điều không thể tránh khỏi. Để hạn chế những nguy hại mà bụi gỗ gây ra, tại các xưởng sản xuất nên sử dụng hệ thống hút bụi kết nối với máy để thu gom bụi khi máy vận hành. Với cách này sẽ giúp hệ thống hút bụi kết nối với máy để thu gom bụi khi máy vận hành. Bên cạnh đó, cần thay thế các biện pháp xử lý bụi thô sơ, tạm thời bằng việc lắp đặt hệ thống xử lý bụi.

Trong quá trình sản xuất cũng cần thường xuyên thu gom bụi gỗ trên mặt sàn nhà để tránh bụi gỗ có thể gây trơn trượt. Luôn dọn dẹp xưởng gỗ sạch và gọn gàng, thu dọn đồ vật không cần thiết trên sàn nhà xưởng để tránh nguy cơ trơn trượt hoặc vấp ngã.

Các xưởng sản xuất cần dùng xe đẩy, xe kéo và các loại thiết bị vận chuyển có bánh xe để di chuyển vật liệu, sản phẩm. Cần sắp xếp hợp lý nơi làm việc để hạn chế di chuyển đồ dùng, nguyên vật liệu nhằm hạn chế rơi, đổ, sập vào người lao động.

Năm là, trang bị và sử dụng thường xuyên phương tiện bảo vệ cá nhân. Hiện nay, tại các làng nghề, việc sử dụng các phương tiện bảo vệ cá nhân rất hạn chế. Để phòng ngừa tai nạn trong quá trình sản xuất, người lao động cần phải tăng cường việc sử dụng các phương tiện bảo vệ cá nhân như găng tay, kính bảo hộ, khẩu trang,... để ngăn ngừa việc hít phải bụi gỗ, bị bụi gỗ và các mảnh bắn văng vào mắt và văng vào các bộ phận khác trên cơ thể.

Sáu là, chính quyền địa phương các làng nghề cần tăng cường công tác quản lý an toàn vệ sinh lao động, mở các lớp huấn luyện về an toàn vệ sinh lao động, tăng cường tuyên truyền và cung cấp kiến thức cho người dân nhằm thay đổi nhận thức của người dân về an toàn lao động, từ đó có thể nhận diện được các mối nguy hiểm trong công việc và biết

cách phòng tránh, kiểm soát nhằm hạn chế tai nạn lao động có thể xảy ra. Bên cạnh đó, chính quyền cần có các quy hoạch để đưa khu sản xuất ra khỏi khu dân cư, tạo điều kiện để người dân mở rộng xưởng sản xuất để từ đó có điều kiện khắc phục những hạn chế và nguy cơ tai nạn do yếu tố nhà xưởng chật hẹp gây ra.

4. Kết luận

Phát triển sản xuất sản phẩm gỗ góp phần tích cực đối với việc phát triển kinh tế, xã hội trong giai đoạn hiện nay. Cũng như các ngành nghề khác, nghề mộc mang lại thu nhập tại chỗ cho người dân địa phương nhưng kéo theo rất nhiều những nguy cơ rủi ro về tai nạn lao động, nguyên nhân chủ yếu là do kiến thức về an toàn, vệ sinh lao động của người lao động còn hạn chế, bên cạnh đó là người lao động chưa chú trọng đến việc sử dụng phương tiện bảo vệ cá nhân để phòng ngừa các rủi ro, tai nạn lao động trong thời gian làm việc. Nhằm kiểm soát tốt rủi ro về an toàn vệ sinh lao động, đảm bảo an toàn lao động cho người lao động tại làng nghề gỗ Nhà nước cần có những quy định chặt chẽ, rõ ràng về an toàn vệ sinh lao động tại các làng nghề. Đồng thời, chính quyền địa phương cần tăng cường công tác tuyên truyền, giáo dục nâng cao nhận thức của người dân trong phòng chống tai nạn lao động; tập huấn và hướng dẫn sử dụng, vận hành an toàn các máy, thiết bị, hướng dẫn sử dụng trang bị phương tiện bảo vệ cá nhân, giảm nguy cơ xảy ra tai nạn lao động cho người lao động tại làng nghề. □

Tài liệu tham khảo

1. Trần Quang Vinh, Mai Thanh Cúc (2016), *Giải pháp phát triển sản xuất đồ gỗ mỹ nghệ xuất khẩu của một số làng nghề truyền thống vùng đồng bằng sông Hồng*, Tạp chí Khoa học Nông nghiệp Việt Nam 2016, tập 14, số 9: 1475-1483.
2. Quốc hội (2015), *Luật An toàn, vệ sinh lao động*, Luật số: 84/2015/QH13.
3. Tô Xuân Phúc và cộng sự (2018), *Làng nghề gỗ trong bối cảnh hội nhập, Thực trạng và lựa chọn về chính sách để phát triển bền vững*, Báo cáo của Forest trends và Vifores.
4. ILO, *An toàn và vệ sinh tại xưởng gỗ*. www.ilo.org/labadmin-osh
5. Tiếng dân (2018), *Bụi gỗ bao trùm làng nghề điêu khắc, mỹ nghệ Sơn Đồng*, Báo tài nguyên và môi trường, <https://baotainguyenmoitruong.vn/bui-go-bao-trum-lang-nghe-dieu-khac-my-nghe-son-dong-268325.html>